

Methodologische verantwoording

Evaluatie van het Nederlandse beleid op het gebied van internationale rechtsorde

Maart 2022

Dit document bevat de methodologische verantwoording voor de Nederlandse evaluatie van het beleid voor internationale rechtsorde. Het is een bijlage bij het rapport 'Aan artikel 90 verplicht – naar een volwaardig beleid voor internationale rechtsorde'.

In deze methodologische verantwoording worden de gebruikte methoden en bronnen toegelicht.

Onderzoeksonderdelen

IOB heeft gebruikgemaakt van drie verschillende onderzoeksmethoden en bronnen:

- Een literatuurstudie
- Interviews met betrokkenen en experts op het terrein van de internationale rechtsorde
- Analyse van externe en interne documenten en correspondentie van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ)

In het evaluatierapport zijn de belangrijkste bevindingen uit deze drie onderdelen samengebracht. Daarbij is gebruikgemaakt van triangulatie van bronnen. Dit houdt in dat uitspraken gebaseerd zijn op informatie uit verschillende typen bronnen, om de betrouwbaarheid te verhogen.

De literatuurstudie werd uitgevoerd door een externe partij, de interviews en de analyse van de interne documenten zijn uitgevoerd door IOB.

Literatuurstudie

De literatuurstudie, een analyse van beschikbare academische en grijze literatuur, had tot doel om de internationale ontwikkelingen in kaart te brengen en daarmee de context te schetsen waarin het internationale rechtsordebeleid uitgevoerd wordt. Dit deelonderzoek is uitgevoerd door externe onderzoekers van de Vrije Universiteit Amsterdam. Het rapport van deze studie bevat ook de door de onderzoekers toegepaste methode van dataverzameling en analyse en van de beperkingen.

Bij vermelding van bronnen in het hoofdrapport van de evaluatie wordt verwezen naar (de betreffende pagina in) het rapport van de literatuurstudie, en niet naar de onderliggende bronnen die worden gebruikt in de literatuurstudie.

De literatuurstudie vormt de basis voor hoofdstuk 1.2 over de Internationale ontwikkelingen, en is gebruikt om iets te zeggen over de relevantie van de inzet.

Casestudies

De vier casestudies die zijn uitgevoerd hadden tot doel om diepgaande kennis te vergaren over de inzet van BZ binnen vier concrete dossiers, die pasten binnen vier van de prioriteiten van het internationale rechtsordebeleid (MVRUIM – ontwikkeling van het internationaal recht; IIIM – strijd tegen straffeloosheid/accountability; Gambia vs. Myanmar – vreedzame geschillenbeslechting; sancties Libië – preventie). De bevindingen uit de casestudies zijn gebruikt voor de beantwoording van vraag drie uit de ToR, over de resultaten van het beleid. De dataverzamelingmethoden die zijn gebruikt voor de casestudies zijn interviews en documentanalyse (zie verderop).

Selectie van cases

De cases zijn gekozen ten tijde van het opstellen van de Terms of Reference van de evaluatie na consultatie met de referentiegroepleden en betrokken beleidsmedewerkers. Ze zijn geselecteerd op basis van twee criteria. Ten eerste is gekeken naar het belang van de inzet op het dossier voor de beleidsprioriteit waar het dossier onder viel. Gedurende de uitvoering van het onderzoek bleek echter dat de dossiers in de praktijk niet tot nauwelijks werden gekoppeld aan de specifieke beleidsprioriteit waar ze 'bij hoorden', maar dat resultaten op de dossiers ook onder andere thema's werden geschaard, met name onder accountability. Het tweede selectie criterium was het gewicht van de dossiers qua inzet van mensen en middelen en aandacht voor de dossiers in Memories van Toelichting en andere openbare stukken zoals de jaarlijkse mensenrechtenrapportage. Hoewel de casestudies niet tot doel hebben om representatief te zijn voor al het

werk dat is uitgevoerd op het internationale rechtsordebeleid, geven ze daarmee wel een brede dekking van de inzet binnen beleidsartikel 1.1.

Interviews

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek was het houden van een groot aantal interviews, voor zowel de reconstructie van het beleid, als voor de casestudies.

Selectie respondenten

De namen en contactgegevens van de geïnterviewden zijn op verschillende manieren achterhaald. Ten eerste zijn de bij de beleidsprioriteiten betrokken medewerkers van de directie Juridische Zaken (DJZ) en de directie Multilaterale Organisaties en Mensenrechten (DMM) geïdentificeerd en benaderd voor een interview. Vervolgens is er gebruikgemaakt van *snowball sampling*¹ door aan het eind van elk interview te vragen welke personen nog meer betrokken zijn geweest bij het besproken thema. Dit heeft geleid tot de namen van zowel interne betrokkenen van andere directies als externe betrokkenen van andere departementen, maatschappelijk organisaties, wetenschappelijke instituten en landen. Daarnaast werden potentiële respondenten genoemd in overheidsdocumenten, e-mailverkeer en via relevante websites.

Bij de selectie van de uiteindelijke geïnterviewden heeft het IOB-onderzoeksteam gewaarborgd dat recht werd gedaan aan de breedte van de onderzochte onderwerpen. In totaal zijn 75 personen geïnterviewd.

Afname interviews en toegepaste onderzoeksethiek

Een eerste ronde van verkennende interviews is uitgevoerd ter voorbereiding van de Terms of Reference. Deze interviews hebben plaatsgevonden tussen juli en december 2020.

De interviews ten behoeve van het onderzoek zelf zijn uitgevoerd tussen juni en november 2021. De meeste van de directe betrokken beleidsmedewerkers zijn zowel in de verkennende ronde van interviews als voor het hoofdonderzoek geïnterviewd. De interviews duurden doorgaans 45 minuten tot maximaal 1,5 uur. Op een enkele uitzondering na zijn de interviews uitgevoerd door minimaal twee beleidsonderzoekers van IOB, zodat een onderzoeker kon notuleren en de andere persoon het gesprek leidde. Bijna alle interviews zijn in verband met de Covid-19 restricties ten aanzien van thuiswerken telefonisch of via online videoconferentie applicaties uitgevoerd, zoals Microsoft Teams, Cisco Jabber, Zoom en Facetime. Een enkel interview heeft plaatsgevonden op het ministerie van Buitenlandse Zaken of op de werklocatie van geïnterviewde.

In de uitnodigingsmail voor het interview is door IOB gecommuniceerd dat deelname aan het interview vrijwillig was en dat er vertrouwelijk omgegaan zou worden met de interviewgegevens. Aan het begin van de interviews is dit nogmaals herhaald en is bijvoorbeeld toegelicht dat er geen lijst van geïnterviewden opgenomen zou worden in het eindrapport van IOB en dat er geen quotes gebruikt zouden worden.

De interviewverslagen zijn met enkel door het onderzoeksteam bekende bestandsnamen opgeslagen op een veilig plaats en zijn niet gedeeld met personen buiten het direct betrokken onderzoeksteam.

De interviews zijn op semigestructureerde wijze uitgevoerd. Dit betekent dat het onderzoeksteam voorafgaand aan elk interview een lijst met onderwerpen en vragen had opgesteld. Aangezien weinig geïnterviewden op dezelfde wijze betrokken zijn geweest bij het dossier waarover gesproken werd, maar zij juist hun perspectief vanuit een andere directie, departement of land gaven, zijn de vragen en onderwerpen van het interview steeds aangepast aan de achtergrond van de respondent. In het rapport worden daarom ook geen uitspraken gedaan over het aantal respondenten dat een bepaalde uitspraak heeft gedaan. Wel is er per casestudy een vaste set vragen opgesteld, die werden aangevuld met respondent-specifieke vragen. Dit geldt ook voor de gesprekken over het overkoepelende beleid – ook daar bestond een vaste lijst met algemene vragen die is aangevuld met specifieke vragen.

¹ *Snowball sampling* is een techniek om een steekproef samen te stellen waarbij bestaande respondenten toekomstige respondenten rekruteren uit hun bekendenkring. Het gaat hierbij dus om de samenstelling van een selecte (niet willekeurige) steekproef.

De notulen zijn verbatim (niet geparafraseerd), genotuleerd. Het doel van de notulen was om zowel feitelijke en subjectieve uitspraken in de eigen woorden van de geïnterviewden vast te leggen, zodat de verslagen in de volgende onderzoeksfase teruggelezen en gecodeerd konden worden.

Analyse

In de analysefase van het onderzoek zijn de interviewverslagen gecodeerd met behulp van het software programma MAXQDA voor kwalitatieve data analyse. Na afloop van de interviews heeft een eerste brainstorm van de onderzoekers geleid tot initiële codes die gebruikt zouden worden. De interviews zijn vervolgens inductief gecodeerd door de interviewverslagen door te lezen en elke passage waarin er sprake was van een voor de onderzoeksvragen relevante uitspraak handmatig te selecteren en coderen. Zodra er een nieuwe code toegevoegd werd, zijn alle daarvoor reeds gecodeerde documenten opnieuw doorgelezen om te controleren of de nieuwe code ook hier van toepassing was. Na de voltooiing van de codering is er een uitdraai gemaakt van alle gecodeerde passages met als resultaat een Excelbestand met daarin een volledig overzicht van de uitspraken van de geïnterviewden, georganiseerd naar code. Dit bestand is een van de databronnen op basis waarvan het IOB-onderzoeksteam het rapport heeft geschreven.

Documentenanalyse

Een ander belangrijk onderdeel van het onderzoek was een analyse van een groot aantal (interne) documenten en correspondentie van BZ. Alle geraadpleegde documenten zijn door de IOB-onderzoekers geselecteerd op basis van relevantie voor het onderzoek. De documenten komen nagenoeg allemaal uit de onderzochte periode 2015-2021. Waar relevant zijn enkele documenten van voor 2015 meegenomen in de analyse.

Op basis van de documentanalyse is een beleidsreconstructie gemaakt, die een van de bouwstenen is geweest voor het beantwoorden van vragen over de ontwikkelingen van het beleid tussen 2015 en 2021.

Ook zijn er op basis van de documentanalyse (en de interviews) aparte documenten opgesteld over de cases studies, die als bouwstenen hebben gediend voor de beantwoording van vraag drie uit de ToR over de resultaten.

De wetenschappelijke literatuur en aanvullende openbare bronnen zijn gebruikt om de bevindingen van de evaluatie in een bredere context te kunnen plaatsen en om bevindingen te onderbouwen.

Hieronder volgt een beschrijving van het soort documenten dat is meegenomen in de evaluatie.

Bronnen

Interne documenten van het ministerie van Buitenlandse Zaken

Ten eerste is het digitale archief van het ministerie van Buitenlandse Zaken geraadpleegd. Hierdoor zijn (o.a.) jaarplannen, (concept)memo's, emailverkeer, agenda's van bijeenkomsten en notulen van overleggen vergaard. Deze documenten zijn aangevuld met berichten uit het interne berichtenverkeer. Voor beiden zoeksystemen zijn zowel vrij brede als ook specifiekere zoektermen gebruikt, zoals "VN, internationaal recht", "Responsibility to Protect" en "vreedzame geschillenbeslechting". Ten slotte is een aantal vertrouwelijke interne documenten gebruikt, die betrokken beleidsmedewerkers met de onderzoekers hebben gedeeld. Het IOB-onderzoeksteam kreeg daarnaast gedurende de onderzoeksperiode toegang tot de interne samenwerkingsruimte van DMM, waarop veel relevante documenten stonden.

Kamerstukken en officiële beleidsstukken

Het archief op www.tweedekamer.nl is doorzocht op Kamerstukken die relevant waren voor het internationale rechtsorde beleid, zoals kamerbrieven over de voortgang van het MVRUIM-initiatief en de oprichting van het IIIM of de Nederlandse inzet voor het Strafhof, maar ook de beantwoording van Kamervragen en moties.

Daarnaast is gebruikt gemaakt van officiële beleidsstukken zoals de Nationale Veiligheidsstrategie, de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie (GBVS), het Internationaal Beleid Wapenbeheersing, Mensenrechtenrapportages en Rijksbegrotingen en de bijbehorende Memories van Toelichting.

Openbare documenten van maatschappelijke organisaties, adviesorganen en multilaterale organisaties

Onder dit type documenten vallen bijvoorbeeld resoluties van de VN-Veiligheidsraad en rapporten van Panels of Experts van de VNVR. Daarnaast is er gebruikgemaakt van papers van het The Hague Centre for Strategic Studies, het Global Centre for the Responsibility to Protect, maar ook van adviezen die uitgebracht zijn door de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken (CAVV) en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Tenslotte zijn er documenten zoals een openbare reactie van NGOs (Redress, Amnesty International, Parliamentarians for Global Justice e.a.) op het MVRUIM initiatief in de documentenanalyse opgenomen en een publicatie van de International Commission of Jurists.

Er is ook beperkt gebruikgemaakt van internationale academische literatuur.

Overige online bronnen

Tenslotte is gebruikgemaakt van enkele aanvullende online beschikbare bronnen, zoals krantenartikelen (interview met minister Blok in Trouw), de door de Sloveense overheid gehoste projectwebsite van MVRUIM² en verkiezingsprogramma's van politieke partijen.

² <https://www.gov.si/en/registries/projects/mla-initiative/>